

УДК 343.3/7

І. В. Самощенко,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
кримінального права № 2
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ПОСЯГАННЯ ПРИ ПОГРОЗАХ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ КК УКРАЇНИ В ЯКОСТІ ОКРЕМИХ ЗЛОЧИНІВ

У статті обґрунтовується положення про об'єкт погрози як самостійного окремого злочину через категорію «особиста безпека». На підтвердження цього проводиться комплексний аналіз її змісту по «горизонталі» і «вертикалі». Розглядаються особливості об'єкта злочину конкретних видів самостійних погроз. Окремо звертається увага на складності визначення об'єкта погроз, передбачених ч. 1 ст. 258, ст. 266 КК України.

Ключові слова: погроза, особиста безпека, небезпека.

Погроза належить до стародавніх злочинів. Тому наукові дослідження відповідальності за погрозу почалися давно. У працях представників класичної школи як на Заході, так і в Російській імперії, а також у працях учених України ХІХ ст. багато уваги приділено кримінально караній погрозі. Послідовники соціологічного напрямку так само не обійшли її стороною. Тривалий час ці роботи були забуті, не залучалися до позитивного наукового обігу. Виходячи з принципу спадкоємності науки і законодавства¹, чимало положень, що були висловлені в науці у минулому, а так само законодавча регламентація відповідальності за погрозу не втратили свого значення й зараз. Вивчення досвіду минулого має слугувати засобом для того, щоб зрозуміти сьогодення і передбачати майбутнє.

Недостатність у нашому праві спеціальних робіт про погрозу вимагає звернення до праць зарубіжних учених із тим, щоб уникнути національної замкнутості, використовувати загальнолюдський досвід. Це дає можливість

---

¹ Бажанов М. И. Избранные труды / М. И. Бажанов. – Х. : Право, 2012. – С. 456–460.

визначити, які проблеми погрози залишаються нерозкритими або мало розробленими.

Розуміння слова «погроза» в етимологічному сенсі визначається словниками як «лякання помстою, карою», «обіцянка заподіяти яке-небудь зло, неприємність; залякування» або «грозьба, грізьба, похвальба, нахвалка, похвалка, погрожування, залякування» та ін.²

Наведені визначення надто різняться між собою. Подібна ситуація склалася й у кримінальному законодавстві, спеціальній літературі. Так, спроби пояснити природу кримінально караної погрози були зроблені ще у ХІХ ст. Наприклад, на думку М. А. Неклюдова, погрозу слід вважати як посягання на честь³. Ця точка зору базується на законодавчому закріпленні погрози у Зведенні законів Російської імперії. У подальшому вона не отримала свого розвитку і залишилася даниною свого часу. Стародавня германська доктрина розглядала погрозу спеціальним видом виявлення наміру. Її послідовниками у вітчизняному кримінальному праві були П. Д. Калмиков, М. С. Таганцев. У радянський період цієї позиції дотримувалися С. В. Бородин, В. В. Сташис та ін. Є відомим і погляд на погрозу як на діяння протигромадське. У ХХ ст. на цьому наполягали деякі КК союзних республік СРСР. Наприклад, КК Білоруською РСР 1960 р., КК РРФСР 1960 р., КК Латвійської РСР 1961 р., КК Литовської РСР 1961 р. відносили погрозу до злочинів проти громадського порядку.

Як і будь-яке інше суспільно небезпечне діяння, передбачене кримінальним законом, погроза має свій об'єкт посягання. За справедливим твердженням А. Н. Трайніна, «будь-який злочин, чи відбивається він у дії або бездіяльності, завжди є посягання на певний об'єкт. Злочин, який ні на що не

---

² Новий тлумачний словник української мови : у 4-х т. / уклад. В. Яроменко, О. Слікушко. – К. : Аконт, 2000. – Т. 3. – С. 486–487; Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Х. : Фоліо, 2004. – С. 341; Практичний словник синонімів української мови. – К. : Укр. книга, 2000. – С. 304.

³ Неклюдов Н. А. Руководство к Особенной части русского уголовного права / Н. А. Неклюдов. – Спб. : Типография П. П. Меркульева, 1876. – Т. 1 : Преступления и проступки против личности. – С. 5.

посягає, в природі не існує»⁴. Намагання дати вичерпну відповідь із цього приводу завжди наштовхуватиметься на сумніви у корисності і достовірності. Багато в чому це є наслідком надзвичайно складної правової природи самої погрози, що вимагає з'ясування внутрішнього її змісту. Подібні міркування підкріплюються постійною видозміною погрози внаслідок її розвитку: вона відкривається в своїх проявах усе більш нетрадиційними (незвичайними) сторонами. Отже, має сенс показати власне бачення цієї проблеми з позиції лише *de lege lata*.

Нині чинний КК України 2001 р. передбачає відповідальність за одинадцять різновидів самостійних погроз, передбачених як окремі злочини. Розміщення цих погроз у КК зумовлене, в першу чергу, особливостями їх родових об'єктів. Тому для з'ясування питання про об'єкт погрози взагалі необхідно взяти за основу дослідження найбільш «простого», тобто неускладненого якою-небудь об'єктивною або суб'єктивною ознакою виду погрози. Такою за КК є погроза вбивством (ст. 129 КК).

Законодавче закріплення аналогічної погрози серед зарубіжних КК досить різне. Так, КК Бельгії (ст. 327) відносить погрозу до злочинів і проступків проти суспільної безпеки. Кримінальні кодекси Німеччини (§ 241), Голландії (ст. 285), Швейцарії (ст. 180), Австрії (§ 107), Іспанії (ст. 169), Польщі (ст. 190), Білорусі (ст. 186) убачають у погрозі посягання на свободу. За КК Італії (ст. 612) погроза посідає місце серед злочинів проти психічної свободи; за КК Данії (§ 266) – серед злочинів проти честі і певних особистих прав; за КК Швеції (гл. 4, ст. 5) – серед злочинів проти свободи і суспільного спокою; кримінальні кодекси Болгарії (ст. 144) та РФ (ст. 119) – серед злочинів проти особи. КК Франції передбачає цю погрозу в книзі II «Про злочини проти людини» (ст. 222-17). У КК України погрозу віднесено до злочинів проти життя (ст. 129).

---

⁴ Трайнин А. Н. Состав преступления по советскому уголовному праву / А. Н. Трайнин. – М.: Юрид. лит., 1951. – С. 174.

Різноманіттям способів законодавчого закріплення погрози як *delictum sui generis* частково пояснюється й відсутність єдиного підходу до цієї проблеми в літературі. Так, наприклад, у свій час поширеною була точка зору, що основним своїм об'єктом погроза має громадський порядок, а як додатковий – суспільну небезпеку (Н. Ф. Кузнєцова), здоров'я особи (Р. А. Левєртова), психічну недоторканність (Г. К. Костров).

Зараз навряд чи можна визнати пояснення об'єкта погрози через категорію «громадський порядок» або «громадська безпека» вдалим. Останні у цьому випадку страждають не більше, ніж при самому вбивстві. М. Арефою, ще в 1878 р. наголошувалося, що погрози, будучи спрямовані проти окремої особи, не містять хоча б найменшої небезпеки для громадського порядку і спокої⁵. Тому при вчиненні погроз, що мають персоніфікований характер (тобто в конкретних міжособових взаєминах «винний – потерпілий»), шкода завдається особистим інтересам окремої особи. Вважаємо, що підстава для визнання погрози караною вбачається у бажанні законодавця поставити під охорону кримінального закону нарівні з такими благами людини, як життя, здоров'я та ін., також і його безпеку. У зв'язку із цим мають рацію ті, хто відносить погрози до злочинів проти особи (Г. І. Волков, М. Д. Шаргородський та ін.).

За свідченням І. Я. Фойницького, в римському праві просте насильство (в широкому розумінні – *vis*), що мало свої підвиди: фізичне насильство – *vis absoluta* та психічне насильство – *vis compulsive*, розглядалося як відкрите порушення законів і суспільного спокою. Подібна доктрина склалася і в середньовічному праві, в якому з-поміж інших правових поглядів вона займала домінуюче положення. Але згодом насильство проти особи мало-помалу виділилося з групи посягань проти суспільного спокою і перейшло до розряду

---

⁵ Арефа Н. Частные и частно-общественные преступления по русскому праву / Н. Арефа // Журн. граждан. и уголов. права ; Изд. С.-Петербургского Юрид.О-ва. – Спб. : Типография Правит. Сената, 1878 /год восьмой/. – Кн. 3-4. – С. 49-50.

посягань проти особи⁶. Таким був хід розвитку прогресуючої кримінально-правової думки про приватну погрозу та її місце в кримінальному законі.

Наприкінці XIX – початку XX століть ця обставина дозволила віднести погрозу до групи посягань на свободу. Саме ця концепція погрози під впливом західноєвропейського права і, в першу чергу, німецького, була згодом прийнята Кримінальним Уложением 1903 р. Пізніше її прибічниками стали А. А. Піонтковський, М. В. Стерехов та ін.

Зараз досить поширеним є твердження, згідно з яким об'єктом погрози є психічна недоторканність людини⁷. Вочевидь, автори виходять із того, що погроза є психічним впливом, який спрямований на психічну підструктуру людини. На теперішній час це є не зовсім точним. Такі пояснення природи погрози суперечить загальному її поняттю, де погроза розглядається як різновид інформаційного впливу. Важко уявити собі ситуацію, що категорію «психічна недоторканність» можна повною мірою використовувати, наприклад, при визначенні об'єкта погрози, передбаченої ч. 1 ст. 258 і ст. 266 КК, де поряд з фізичною особою того, кому погрожують, виступають також держава, міжнародна організація, юридична особа та ін., які не володіють у прямому розумінні властивостями психіки.

У розв'язанні питання про об'єкт погрози належить виходити із припущення про особливий, властивим лише погрозі, об'єкт кримінально-правової охорони. У зв'язку із цим ще Ф. фон Лістом було висловлено думку, що своєрідним об'єктом посягання слід вважати «особистий правовий світ». «Особистий правовий світ», – вважав автор, – це свідомість забезпеченості права, довіра до сили правопорядку, що здійснює охорону. При погрозі він порушується, оскільки похитнулася ця довіра... через побоювання перед

---

⁶ Фойницький И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная / И. Я. Фойницький. – Петроград : Изд-во юр. об-ва при Петроград. ун-те, 1916. – С. 88.

⁷ Наприклад, див.: Лукьянова И. В. Угроза как преступление в уголовном праве России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. / И. В. Лукьянова ; Моск. гос. юрид. акад. – М., 2004. – С. 5; Хабарова М. В. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический аспекты (по материалам судебной практики Краснодарского края) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. / М. В. Хабарова ; Кубан. гос. ун-т. – Краснодар, 2006. – С. 17 та ін.

протиправним насильством⁸. Однак така пропозиція не знайшла підтримки серед криміналістів, а тому надалі вона не була розвиненою в кримінальному праві.

Найближче за все підійшли до розуміння об'єкта погрози ті криміналісти, які пояснюють його через категорію «особиста безпека». Ця ідея в літературі не є новою. На початку ХХ ст. до аналогічних висновків дійшли С. В. Познишев і П. П. Пусторослев, а потім вже в 20-і роки ХХ ст. і Г. І. Волков. У їх роботах особиста безпека зводиться до негативного відчуття того, кому погрожують. Пізніше Л. Д. Гаухман трактував особисту безпеку як складову частину громадського порядку. «Будучи пов'язаною з певними особистими взаєминами винного з потерпілим..., – пише автор, – погроза посягає не на суспільну, а на особисту безпеку, що є складовою частиною громадського порядку»⁹.

Проте розуміння особистої безпеки через інші правові категорії позбавляє її незалежного статусу, зводить до чогось другорядного порівняно з іншим соціальним благом, яким і є громадський порядок. Особиста безпека тут має розглядатися самостійним кримінально-правовим об'єктом. Слід також відмітити, що захист індивідуальних прав і свобод шляхом захисту державних інтересів – неодмінний атрибут «поліцейської» держави, що заперечує державі правовій¹⁰.

Поняття «особиста безпека» так само, як і поняття «безпека особи», «безпека» в цілому, є одним із найбільш складних. Його складність полягає в принципово різних підходах до нього, а також у використанні самої категорії «безпека» в кількох значеннях. Найчастіше «безпека» трактується як «безпеченство, безпечний, забезпечити», «стан, коли комусь, чомусь ніщо не загро-

---

⁸ Фон Лист Ф. Учебник уголовного права. Особенная часть / Ф. Фон Лист. – М. : Товарищество типографий А. И. Мамонтова, 1905. – С. 118.

⁹ Гаухман Л. Д. Насилие как средство совершения преступления / Л. Д. Гаухман. – М. : Юрид. лит., 1974. – С. 55.

¹⁰ Кистяковский Б. А. Социальные науки и право: Очерки методологии социальных наук и общей теории права / Б. А. Кистяковский. – М. : Изд. М. и С. Сабашниковых, 1916. – С. 569.

жує»¹¹. Значить, поняття «безпека» розкривається через категорію «небезпека», і від того, в який спосіб вона визначається, залежить і розуміння безпеки як такої. В етимологічному сенсі «небезпека» – це «можливість якогось лиха, нещастя, якоїсь катастрофи, шкоди та ін.», «стан, коли кому-, чому-небудь щось загрожує»¹². Окремі її види визначені на законодавчому рівні.

Наприклад, Законом України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV національна безпека розкривається через поняття захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам¹³.

Спроби дати визначення безпеки мали місце і в спеціальній літературі. Так, С. П. Мокринський, Ф. фон Ліст та ін. пояснюють її природу як «можливість спричинення шкоди». «Поняття безпеки, – пише Т. В. Церетелі, – відноситься до категорії можливості та означає стан, що містить у собі можливість виникнення шкоди»¹⁴. Подібні думки зустрічаються й у працях Г. В. Тімейка, М. І. Панова, В. П. Тихого. Із другого боку, Бурі, Вільямс, Зауер та ін. визначали безпеку як уявно оцінювану. Так, О. М. Круглевський підкреслював, що «під небезпечними явищами слід розуміти явища, сприйняття яких викликає переживання незадовільних емоцій і страждань через збудження в свідомості людей ідеї про спрямованість цього явища на спричинення шкоди»¹⁵.

---

¹¹ Етимологічний словник української мови : у 5-х т. – Т. 1. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 163; Тлумачний словник сучасної української мови / уклад. І. М. Забіяка. – К. : Арій, 2007. – С. 32.

¹² Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – С. 755.

¹³ Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

¹⁴ Церетелі Т. В. Деликты создания опасности / Т. В. Церетелі // Сов. государство и право. – 1970. – № 8. – С. 57.

¹⁵ Круглевский А. Н. Имущественные преступления / Исследование основных типов имущественных преступлений / А. Н. Круглевский. – Спб. : Типо-Литография Санкт-Петербург. одиночной тюрьмы, 1913. – С. 30.

Водночас, виникає запитання: який аспект безпеки можна використувати для пояснення об'єкта посягання при погрозі. В літературі із цього приводу пропонувалося кілька варіантів класифікації поняття «безпека». Б. В. Волженкін зазначає такі аспекти безпеки: а) особиста (фізична) безпека людини; б) цивільна (політична); в) екологічна; г) майнова; д) підприємницька; е) інформаційна; ж) трудова; з) споживча¹⁶. В. П. Тихий наводить власну класифікацію безпеки: 1) за засобами забезпеченості; 2) за суб'єктами, де серед інших видів відводиться місце й для особистої безпеки¹⁷.

Стосовно погрози нас цікавить особиста безпека.

Вона (особиста безпека) є багаторівневим поняттям, що можна розглянути з кількох точок зору. Так, можна виділити її кримінально-правову і кримінально-процесуальну сторони, де кримінально-процесуальний момент зводиться до сукупності гарантій недоторканності особи від незаконних арештів і необґрунтованого залучення обвинуваченого до суду. З позиції кримінального права є доречним дослідження особистої безпеки: 1) по «горизонталі» (у широкому і вузькому сенсі слова); 2) по «вертикалі» (безпека особи; майна (власності) тощо).

У широкому сенсі слова особиста безпека є таким станом людини, що є вільним від будь-якої небезпеки для її правоохоронюваних прав та інтересів. Безпечний стан – явище досить широке за своїм змістом. До нього можуть відноситися різного роду проблеми безпеки конкретно узятій людини: безпека життя, здоров'я, тілесної недоторканності, свободи, честі і гідності, тобто невід'ємних прав особи¹⁸. Цією сферою стосунків охоплюються питання, безпосередньо пов'язані з учиненням (стадіями вчинення) вбивства, тілесних

---

¹⁶ Див.: Безопасность человека и преступность (международная научно-практическая конференция) // Государство и право. – 1995. – № 12. – С. 110.

¹⁷ Тихий В. П. Уголовная ответственность за нарушение правил безопасного обращения с общепосильными предметами: учеб. пособ. / В. П. Тихий. – К.: УМК ВО, 1989. – С. 7–8.

¹⁸ Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства / М. І. Панов, передм. В. П. Тихого. – К.: Ін Юре, 2010. – С. 68–69.

ушкоджень, незаконного позбавлення волі тощо. Так само сюди можна віднести й безпеку інших особистих законних інтересів, наприклад, безпеку виборчих, трудових й інших особистих прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК). У цьому самому сенсі заслуговують на окреме самостійне вивчення проблеми особистої безпеки під час поводження із загальнонебезпечними джерелами, безпеки виробництва та ін.

У такому сенсі категорія особистої безпеки явно виходить за межі погрози, а тому вона не є придатною для пояснення її об'єкта. Якщо у цьому разі говорити про особисту безпеку, то йдеться лише про безпеку у вузькому сенсі, тобто про таке соціальне благо, що забезпечує абсолютні цінності особи: життя, здоров'я, свободу, честь, гідність і т. д., які нормально функціонують лише в безпечних умовах.

При погрозі шкода особистій безпеці відбивається в руйнуванні атмосфери безпеки особи та створенні обстановки, при якій потерпілий може відчувати занепокоєння і тривогу відносно захищеності правоохоронюваних благ. У більшості випадків потерпілим від погрози є фізичні особа (людина). Вона може бути як приватною особою, так й особою, яка має специфічні особливості (службова особа, працівник міліції, начальник та ін.). Впливаючи інформаційним способом на того, кому погрожують, погроза сіє в ньому страх і збуджує серйозні, обґрунтовані побоювання спричинення шкоди¹⁹.

Крім того, особисту безпеку, як вже зазначалося, належить розглядати і по «вертикалі». Внутрішню її структуру можна відобразити у такий спосіб: 1) безпека особи (людина), що поділяється на безпеку: а) життя; б) здоров'я; в) свободи; г) честі та гідності; 2) безпека майна (власності) тощо.

Безпека особи (на рівні погрози) виступає складним поняттям, зміст якого охоплює всю сукупність безпеки невід'ємних благ людини, винятковим носієм і володарем яких є вона сама. Залежно від того або іншого інте-

---

¹⁹ Панов Н. И. Квалификация насильственных преступлений : учеб. пособ. / Н. И. Панов. – Харьков : Юрид. ин-т, 1986. – С. 28.

ресу, якому погрожують, визначається й конкретне місце відповідного складу погрози в КК. Так, погроза вбивством (ст. 129 КК) розташована серед злочинів проти життя. Її об'єктом є безпека життя.

У тих випадках, коли одночасно з особистою безпекою страждає й інший правоохоронюваний інтерес, виникає, за образним висловлюванням О. В. Лохвицького, ситуація так званої аристократії об'єкта злочину²⁰. Тому, будучи розташованою в розділі VI Особливої частини КК, при погрозі знищенням або пошкодженням майна (ст. 195 КК) основним об'єктом злочину виступають інтереси власності, додатковим – особиста безпека (у вигляді безпеки майна (власності)).

Далі. Інтереси особи, взяті в сукупності, зокрема, її особиста безпека і блага, що мають суспільний або державний інтерес, виразником яких за родом і місцем службової, трудової, суспільної діяльності вона є, прямо впливають на кваліфікацію злочину. Особливе становище потерпілого від погрози враховується законодавцем. При погрозі відносно судді, народного засідателя або присяжного, а так само захисника або представника особи (ч. 1 ст. 377, ч. 1 ст. 398 КК) основним об'єктом злочину виступає нормальна (законна) діяльність суду з відправлення правосуддя; відносно працівника правоохоронного органу, державного або громадського діяча (ч. 1 ст. 345, ч. 1 ст. 346 КК) – авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднання громадян; відносно службової особи або громадянина, що виконує громадський обов'язок (ч. 1 ст. 350 КК), – нормальна (законна) службова або громадська діяльність; відносно начальника (ч. 1 ст. 405 КК) – установленний порядок військової підлеглості; відносно осіб, які мають міжнародний захист (ч. 2 ст. 444 КК), – мир і безпеки людства, міжнародний порядок. Тому погрози, передбачені зазначеними статтями КК, належать до двооб'єктних злочинів, тобто до таких, що одночасно посягають на два різні

---

²⁰ Лохвицкий А. В. Курс русского уголовного права / А. В. Лохвицкий. – Изд.2-е, испр. и доп. – Спб. : Скоропечатня Ю. О. Шрейера, 1871. – С. 199.

кримінально-правові об'єкти. Ця обставина підвищує суспільну небезпечність вчиненого і вимагає наявності більш суворих заходів покарання. Порівняно із погрозою, вказаною в ст. 129 КК, вони є спеціальними нормами.

Саме ця, свого роду, аристократія об'єкта зумовлює своєрідність об'єктивного, а також суб'єктивного характеру погрози. Серед таких слід вказати на спеціальну мету (ч. 1 ст. 350, ч. 2 ст. 444 КК) і залежність погрози від службової або суспільної діяльності потерпілого (наприклад, «у зв'язку з діяльністю»). Так, наприклад, у ч. 1 ст. 350 КК указується, що суб'єктивна сторона передбачених законом погроз, що спрямовані проти службової особи або громадянина, виконуючого громадський обов'язок, характеризується спеціальною метою, а саме: метою припинення або зміни діяльності потерпілих на користь того, хто погрожує, що має місце у теперішній момент (час) і може мати місце в майбутньому. У свою чергу погрози, пов'язані з минулою діяльністю вказаних потерпілих, не охоплюються ч. 1 ст. 350 КК і підлягають кваліфікації за відповідних умов за ч. 1 ст. 345, ч. 1 ст. 346, ч. 1 ст. 377 КК або на загальних підставах за ст. 129 КК.

Що стосується ознаки складу деяких погроз («у зв'язку з виконання»; «у зв'язку з діяльністю»), передбаченої ч. 1 ст. 345, ч. 1 ст. 346 ч, ч. 1 ст. 377, ч. 1 ст. 398, ч. 1 ст. 405 КК, то вона свідчить про особливий характер взаємин винного з потерпілим. Цілком логічно бачити в ній ознаку об'єктивної сторони складу злочину, безпосередньо обумовлену відповідними суб'єктивними ознаками. Це може бути або спеціальна мета (у випадку, якщо погроза причино пов'язана з правомірними діями потерпілого у теперішній момент або у майбутньому), або спеціальний мотив (у випадку, якщо погроза зумовлена законною діяльністю потерпілого, що мала місце раніше, тобто до погрози). Так, ще в 1992 р. у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність і власність працівників правоохоронних органів» від 26 червня 1992 р. № 8 йшлося про те, що спеціальним моти-

вом може виступати, наприклад, помста за службову діяльність потерпілого в минулому»²¹.

Особливе місце посідають погрози, передбачені ч. 1 ст. 258 і ст. 266 КК. Розміщення їх у розділ IX Особливої частини КК зумовлено підвищеною суспільною небезпечністю предмета тих дій, учиненням яких погрожує винний, а також особливим колом тих осіб, проти яких погроза спрямована. Тобто, окрім фізичних осіб, вона може бути спрямована й щодо: органу держави або місцевого самоврядування, об'єднання громадян, юридичної особи, міжнародної організації, а також держави.

Погроза вчинити терористичний акт (від лат. *terror* – страх) відноситься до інформаційної форми тероризму. Тим самим вона входить до групи злочинів проти суспільної безпеки, що розглядаються у теперішній час як одні з найнебезпечніших. «Тероризм зараз, – пише М. Ф. Мусаелян, – становить реальну загрозу безпеці не лише окремих держав, а й міжнародного співтовариства – і є не лише «внутрішнім», а й міжнародним злочинам»²². Тому з метою адекватної протидії терористичним атакам, що мають транснаціональний характер, прийняті різного роду Конвенції, законодавчі акти. Так, серед міжнародно-правових актів можна виділити Європейську конвенцію про припинення тероризму 1977 р., Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р., Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р. та ін. В Україні з цього приводу був прийнятий Закон «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV.

Також для реалізації положень Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 р. та Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 р. до КК уведена кримінальна відповідальність за незаконне поводження з ядерними матеріалами. Зважаючи на надзвичайну їх небезпеч-

---

²¹ Див.: Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність і власність працівників правоохоронних органів» від 26 червня 1992 р. № 8 // Право України. – 1992. – № 11. – С. 37.

²² Мусаелян М. Ф. Террористический акт: Уголовно-правовой аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. / М. Ф. Мусаелян ; Российс. акад. правосудия. – М., 2007. – С. 4.

ність, відповідальність установлюється практично за будь-яке порушення правил поведження з такими матеріалами, включаючи і погрозу їх розкрадання або використання. В цьому випадку, проголошуючи свою погрозу, винна особа, в першу чергу, посягає на суспільну безпеку як захищений кримінальним законом суспільний і державний інтерес, а водночас й на особисту безпеку громадян.

У ст. 266 КК говориться і про спеціальну мету погрози – примусити державу, міжнародну організацію, фізичну або юридичну особу зробити яку-небудь дію або утриматися від неї. Із цього приводу в ч. 1 ст. 258 КК йдеться про мету порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або про мету впливу на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевої самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів терориста. Відсутність такої мети в діях винного не дозволяє кваліфікувати вчинене за відповідними статтями КК.

Поява під впливом міжнародного права в КК відповідальності за погрози (ч. 1 ст. 258 і ст. 266), що можуть бути спрямовані не лише проти фізичної особи (людини), а й інших осіб /інституцій/ (держави, юридичної особи та ін.), припускає тут відповідь на запитання й про механізм інформаційної впливу на них. Стає очевидним, що: погроза є посяганням на психічну підструктуру того, кому погрожують; думка про те, що потерпілим від погрози може бути виключно фізична особа, вже не вписується в схему сучасних видів прояву погроз. Не породжують принципових суперечок найбільш типові ситуації, при яких погроза спрямована проти фізичної особи, впливаючи на її психіку. Але, як бути, якщо вона виражена саме відносно держави, юридичної особи та ін.? Такі випадки вимагають уточнення, відповідних застережень.

Як суб'єкти відносин ці утворення здійснюють свої функції через реалізацію цих функцій певними органами, службовими особами. Колективна особа також, як й індивідуальна особа (фізична особа), зберігає власне самовизначення в суспільному середовищі і володіє безумовною автономією. Законодавством указані утворення (співтовариства) прирівнюються до особи індивідуальної. «Якщо за будь-яким співтовариством, – стверджує В Вундт, – закріплюються права юридичної особи, то цим виражається, що воно має розглядатися як індивідуальна особа»²³. Але держава, юридична особа, міжнародна організація та ін., будучи юридичною (правовою) фікцією за своєю суттю, не можуть володіти психікою (свідомістю і волею) в звичному розумінні. Через штучну природу існування їх життєдіяльність є похідною від прояву свідомості і волі тих осіб (людей), які є їх представниками. «Як проста фікція, – пише Н. С. Суворов, – юридична особа не може мати свідомості і волі, і, отже, є недієдатною; цей недолік дієдатності заповнюється представництвом»²⁴. Тому саме свідомість і воля представників (службових осіб) держави, юридичної особи, міжнародної організації та ін. виступають предметом інформаційної впливу при погрозі, що передбачається ч. 1 ст. 258 і ст. 266 КК. У протилежному випадку ці погрози залишаються непридатним засобом впливу на потерпілих зазначеної групи.

Таким чином, можна зробити висновок, що об'єктом погрози, передбаченої в КК як окремого самостійного злочину, є особиста безпека потерпілого.

Самощенко И. В. Личная безопасность как объект посягательства при угрозах, предусмотренных УК Украины в качестве отдельных преступлений

В статье обосновывается положение об объекте угрозы как самостоятельного отдельного преступления через категорию «личная безопасность». В подтверждение этого проводится комплексный анализ ее содержания по «горизонтали» и «вертикали». Рассматриваются особенности

---

²³ Вундт В. Психология народов / В. Вундт. – М : Изд-во ЭКСМО ; СПб : Terra Fantastica, 2002. – С. 795–796.

²⁴ Суворов Н. С. Об юридических лицах по римскому праву / Н. С. Суворов. – М. : Статус, 2000. – С. 68.

объекта преступления конкретных видов самостоятельных угроз. Отдельно обращено внимание на сложности определения объекта угроз, предусмотренных ч. 1 ст. 258, ст. 266 УК Украины.

Ключевые слова: угроза, личная безопасность, опасность.

Samoshchenko I. V. Personal safety as an object of threats in assaults provided by the Criminal Code as a specific crime

The article explains the position of the object of the threat as an independent separate crime through the category of personal security. To confirm this, an analysis of its complex content on the "horizontal" and «vertical» levels is provided. The article considers features of a crime object of specific kinds of independent treats. Separately, attention is drawn to the difficulty in determining the object of threats, under Part 1 of Article 258 and Article 266 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: threats, personal safety hazard.